

„Gospodarska priloga“

priložena od

štajerskega gospodarskega društva.

L. 1883.

25. marca.

Štev. 5.

Prejema lanenega semena.

Tisti kmetovalci, kateri želijo izvrnega rigajkega lanenega semena kilo za 25 krajcorjev (star funt za 14 krajcorjev) dobro zavitega, naj pošlejo naglo svoja naročila pisarni kmetake družbe v Gradec, Hofgasse šte. 8. Semu se pošilja, kakor dolgo ga je kaj, brez zamude naročevalcem, če pošljejo z naročilom dotični denar.

Gradec 10. marca 1883.

Centralni odbor štaj. kmetijske družbe.

Šola za obdelovanje travnikov v Skalici na Češkem.

Visoko c. k. ministerstvo poljedeljsko je naznanilo z ukazom od 7. marca 1883 šte. 2134/183 kmetijski družbi sledeče: Administracija princ Viljem Schaumburg-Lippe-vega posestva v Nahodu misli otvoriti tudi letos drugo polovico mesca aprila 1883 praktično šolo za obdelovanje travnikov pod vodstvom gospoda Ernest-a.

Oziroma na to, da bo razglasila administracija pogoje, po katerih se jemljejo učenci v to šolo, ktera bo terpela okoli pol leta, da se plača vodji te šole za poduk nekaj denarja, kar bo določil razglas imenovane administracije, in da se plačuje dnevna plača samo za tiste dni, kadar se je res delalo, naznanja poljedelsko ministerstvo, da je dovolilo za to leto šest štipendij po 100 goldinarjev tistim deležnikom te šole, ki se mislijo tam izobražiti za preddelalce pri obdelovanju travnikov.

Dotične prošnje za štipendije, ktere mora imenovana slavna družba podpirati, morajo predložiti se poljedelškemu ministerstvu zadnjič do 8. aprila 1883, pri tem pa je gledati na to, da prosilec že ve kaj o obdelovanju travnikov. In da zna vsaj toliko nemško, da bo razumil navode vodja šole, in jih more spolnovati. Opiraje se na ta ministerijski ukaz pozivamo tiste, kateri mislijo prositi za tako štipendijo, svoje prošnje na c. k. ministerstvo poljedelstva predložiti zadni čas 4. aprila t. l. podpisanemu centralnemu odboru.

Gradec 10. marca 1883.

Centralni odbor štaj. kmetijske družbe.

Gospodinje! kakšni so vaši verti za zelenjavo?

Prepričan sem, da je mnogo gospodinj na kmetih, ktere mi na to vprašanje odgovoriti smejo: Prav dobri; ravno tako dobro vem pa tudi, da je na kmetih žalobog po vertih, kjer bi se imela saditi zelenjava, prav žalostno. Nar boljši dokaz temu je, da kmetje morajo zelenjavo kupovati v mestu, in jo nositi domu na kmeto, kar se mi zdi ravno tako, kakor če bi si čevljar ubuvalo kupoval iz fabrike, ktero potrebuje sam in njegova družina, in če bi pek si dal donasiti za vsaki dan potrebnega kruha od branovca.

Uzrok zanemarjenja zelenjavnega vertu je pri mnogih gospodinjah, katerim gre skerb za svoj vert, da nikoli ne pomislijo, kakovi kinó je dobro obdelani vert celi hiši, in kako priča, da je gospodinja skerbna, pridna in redoljubna. Takih gospodinj poskušati spreobrniti, bilo bi bob ob steno metati, ker manjka jim dobre volje in dobrega namena, zato je vsaka beseda zastoj.

Drugim gospodinjam, ktere imajo skerbeti za svoje verte, pa še ni znano, koliko dobička more donasiti dobro obdelani vert; ni jim znano, da je dober vert zaloga lepih srebrnih goldinarjev, kateri čakajo odrešenja, da bi jih gospodinja iskopala. Takim nevednim gospodinjam zadostuje, če dobijo iz svojega verta malo slabe salate, in malo vohrova, več pa ne potrebujejo. Te pa prašam, s čim si prislužijo vertnarji po mestih toliko denarja, da morejo plačati velike čimže od malega verta (vočkrat 400 goldinarjev in še več) in si zraven zaslužijo še dober dobiček? To si pridobijo samo iz dobro obdelanega verta.

Se ve da, rekla bo gospodinja, to je mogoče le po mestih, ne pa na kmetih! Jaz pa rečem, ali nimajo posestniki blizo mesta ravno take priločnosti, zelenjavo pošiljati na terg, kakor mestni vertnarji? Gotovo da! In drugim, kteri so oddaljeni od mesta, je to ravno tako mogoče, saj se ve da ne salate in peteršilja, pa druge zelenjave, vohrova, špargelja in selerja itd.

Kje pa potrebnega časa dobiti obdelovati verte? rekla bo nam druga gospodinja, imamo

veliko važnih opravil. Jaz pa mislim, da mora biti gospodinj in v se važno, kar je gospodarstvu koristno. In kdo bi štel ure, ktere gospodinj zgubijo s pohajkvanjem, ali z drugimi čenčarijami, ktere so jim večidel v škodo; ali bi se ne dale obrniti te nepotrežno zgubljene ure za delo na vertu? Večkrat ima kmetaka družina tudi starih ali slabih ljudi, ki niso za druga teška dela, na vertu pa bi gotovo zaslužili mnogo lepih denarjev, ker pri vertnarstvu ni treba telesne moči, temveč marljivosti in skerbiljivosti.

Mislimo si, da bi kmetaki gospodinj resnično ne bilo mogoče prodati prideljane zelenjave; pa dobro obdelan vert vendar nima manjše važnosti za gospodarstvo, ker vsakdo ima rajše dobro zelenjavo, kakor drugo jed, ktera je marsikrat prav draga, in gospodinja, ktera ima doma na svojem vertu dobro zelenjavo, da svojim poslom dobro jed, toraj dobi tudi zmimor nar boljše posele, ker tudi družina gleda, da ima dobro košto (jed), če se hoče, da pridno dela.

Trojti in nar hujši vzrok, da so hišni verti na kmetih tako zanemarjeni, pa je nevednost vertnarstva pri naših gospodinjah. Morda se bo marsikaka gospodinja posmejala, ali se ji bo tudi kadilo malo pod nos, in rekla bo: Vi učenjaki govorite prav dobro in prav lahko, pa ne poznate naših vertov, mi same dobro vemo, kaj da raste po naših vertih, toraj ne bomo sadile kaj drugega, to so vedle tudi že naše prednice, ki so bile tudi razumne gospodinj. To je resnica, nikoli ne bo rastlo nič boljše:ga na vertu, če se ne sadi nič boljšega, ali če ima vert slabo lego in slabo zemljo, in se ne stori nič poboljšati te slabosti, in če se zelenjava ne goji pametno. O teh rečeh čem v sledečem govoriti nekoliko z vami.

Vertova lega je slaba, če vert nima dovolj zraka in solnca. Vsaka rastlina potrebuje za dobro izgojo svetlobe in gorkote, in če so bili vertovi iz prveta tudi na dobrem prostoru narejeni, da so imeli dovolj solnca, zidajo se zraven hlevi, ali hiše, nasadijo se sadna drevesa, da solnce ne more več do njih, ter ostanejo v senci, verti v senci pa niso za nič, treba je toraj gledati, namoestiti jih z drugimi, ki imajo boljše lego. Nadalje je vertu treba, da se obvaruje pred hudimi vetrovi, proti severu naj se toraj zavaruje s plankami, če niso griči, hribi ali poslopja, kteri ga pred hudimi vetrovom varujejo, tudi prav gosta germasta meja je dobra; od drugih krajev pa mora vert dopuškati čistega zraka, kteri je rastlinam neobhodno potreben k dobremu razvoju, in prežene mnogo škodljivih merčesov.

Ravno tako važna pri vertu kakor lega je lastnost zemlje. Pri malih gospodarstvih se žalibog ne mora veliko izbirati zemlje, k sredi pa se da slaba zemlja poboljšati.

Takega poboljšanja zemlje je treba, če dobre rable persi na vertu ni veliko, da rastline z glo-

bokimi koreninami ne morejo svojih korenin rasprostrati. Pri takih vertih se navozi dobre zemlje, ali pa se prekopava več let globoko in se dobro gnoji tako dolgo časa, da se dobi na ta način vsaj dve pedi globoko dobre zemlje. Če so tla ilovnata deršijo predlogo mokroto pri deževnem vremenu in spomladi, zemlja ostane spodaj merala, in pomladna setev se zapozni, tudi se taka zemlja le teško obdelava in rastline zaosta'ajo. Taka zemlja se poboljša, če se ji primeša peška cestnega blata, apna, listja, žaganjic, dervenega pepela, dervenih ogljev, saj i. t. d. nar boljše pa, če se v jeseni globoko prekoplje in dobro pognoji s konjskim gnojem; prekopavati pak se mora, dokler je zemlja še suha in naj se pusti ležati v kepah. Zimski mráz tako zemljo srahlja. Obče naj se vsak vert v jeseni prekoplje, če ni nasejan z zimskimi rastlinami, s tem se privarčuje gnoja, rastlinam pa se ne godi škoda.

Če je pa zemlja prepešena in prerahla, in se po vsakem dežju ali polivanju prenašlo posuši, se ji mora primešati nekoliko ilovnate zemlje, ktera je ležala dalj časa na subem in je po simi zmerznila; gnoji naj se taka zemlja z govejim ali drugim dobro gnjilim gnojem zmešanim z mastno zemljo. —

Za ilovnat in pesčen vert je dober kompostni gnoj, kteri se napravi, če se namoša živinski gnoj z travnim rušnam, z sekretovim gnojem, s nezrelim pleveljem, z listjem, pepelom, sajmi, z drobnimi lesenimi treskami, in vsako drugo rečjo, ktera rada segnije in ni nič ali prav malo vredna, če se skida vse to na kup, in pusti ležati celo leto na tem kupu, kteri naj se enkrat ali dvakrat prekida. Plevela z zrelim semenom se na tak kup ne sme metati, ker zrelo seme ne seguje, temveč napravi na vertu mnogo plevela. Takega gnoja ni treba zakopavati globoko, in rastline se bodo gotovo dobro pokazale.

Da močvirna zemlja vertom ni ugodna, in naj se napravijo jame, ktere se napolnijo z velikimi okroglimi kamni, in potem z zemljo pokrijejo, da se more mokrota odtekat, to je obče znano.

Velik uljviti pri obdelovanju vertov ima voda, s ktero se vert škropi. Nar boljša zato je deževnica, ktera se nabira po nalaš zato napravljenih žlebih v sode od štrešnih kapov, ali pa v jamah, ktere naj se skopljejo na vertih. Za kapnico ima svojo veljavo, potočna voda. Pa tudi studenčnica, ktera frišna rastlinam ni ugodna, je pripravna za polivanje vertov, če se pusti stati nekoliko časa, ali če se ji primeša nekoliko gnojnice. Kdor pa je primoran škropiti s frišno studenčnico, škropi naj zgodaj zjutraj in pozno sveder, nikoli pa ob času, ko so rastline ali zemlja še gorko od solnca. Dobro zalivanje o pravem času je potrebno, in sicer zaliva naj se tako, da pride mokrota dobro v zemljo, preved škropiti pa je škodljivo. Veliko časa in truda se prihrani če se potrosi zemlja tanjšo z gnojem, ostane taka

zemlja veliko dalj časa mokra, kakor nepotršena.

Huda napaka pri obdelovanju domačih vertov je, da se ne gleda na spremembo rastlin. Leto na leto se posaja salata, vohrov, kumare, špinaca ali druga zelenjava po njih gredah; po drugih se gojijo vedno koreninske rastline, po drugih zopet grah in bob. To ni prav, vsaka rastlina potrebuje iz zemlje drugih redilnih tvarin, izserka se semlji na ta način cela redilna moč za tisto rastlino, ktera je sejana več let zaporedoma na istem prostoru, da ne more več dobro rasti, in redilna moč, ktera bi bila potrebna in ugodna rastlinam po drugih gredih, leži toraj neporabljena. Na tak način zaostanejo vse rastline, akoravno bi bilo lahko pri pametnem premenjanju rastlin privarčevati veliko gnojiv. Tudi potrebujejo nekatere rastline mašno ravno pognojeno zemljo, drugim pak je pušta zemlja ugodnejša. Iz tega se vidi, da je v resnici potrebno premenjevati rastline po gredah.

Nar boljše je, če se vert razdeli v tri dele, prvi naj se gnoji prav dobro prvo leto, drugi drugo leto, tretji tretje leto, potem se začne zopet od kraja. Po gredah, ktere so ravno gnojene, se nasadijo rastline, ktere imajo velika stebila in veliko perje; n. pr. vohrov, špinaca kumare, glavnaata salata, endivija, in seler. Drugo leto nasadijo se na te gredi, ktere se ne gnojijo več, koreninske rastline: Korenje, peteršilj, pesa, in enake. Tretje leto pridejo na versto: Grah, bob, in rastline za seme.

Po majhnih vertih se sicer ne mora ravnati natanjko potem, gledati pa je vsakdaj treba, da se verstijo rastline, ktere potrebujejo mnogo redilne moči iz zemlje s takim, kterim je pušta zemlja ljubša; z rastlinami, ktere imajo globoke, in s tistimi, ktere imajo le razširjene korenine, s tem se že opravi veliko.

Nasaja naj se po domčih vertih le taka zelenjava in salata, ktera se lahko proda, in od teh nar boljša sorta, gleda naj se pa pri tem, da posebno dobro raste. Neznane sorte, če so še tako dobre, ne donajajo denarja, ker jih ni lahko prodati; po krajih, kjer se zelenjava lahko proda, naj bi se gledalo posebno na zgodnje sorte, ker te se prodajo nar lažje in nar dražje, donajajo toraj nar več dobička.

Kdor hoče imeti prav zgodaj zelenjavo, naj porabi za rastline, kterim mali mráz ne škoduje, gredi ležeče na solnčnih krajih, še boljše pa je nasejati takih rastlin še v jeseni, in jih čez zimo obvarovati. Pripravniki zato so: Zimaka salata, zimski vohrov in špinaca. Če se gleda dobro nanje, obetanejo čez zimo tudi: Plavi vohrov, zgodnje zelo, seler in karfiol. Začetka septembra se poseje seme v dobro gnojeno gred, in se zemlja po semenu dobro potlači. Da seme dobro kali, in poganja, da rastlinčice hitro rastejo, morajo se pridno zalivati. Meseca oktobra se rastlinčice

presadijo v svoje gredi, ter se zakrijejo, če kadar zemlja še malo smerzne z smerkovimi vejami ali pa z grabovo slamo. Če se rastline pokrijejo zgodaj, morajo gotovo poginiti. To pokrivalo se odpravi meseca marca, kader se ni bati več hudega mraza, potem pa rastejo rastline tako naglo, da se dobi že začetek meseca maja lepa glavnaata salata.

Zelišča, ktera ostanejo po nasejanih gredah, naj se posadijo spomladi, ta zelišča potrebujejo skerbnega ravnjanja. Ko za ne smerzevati meseca oktobra ali novembra po noči, se te gredi morajo ograditi s deskami eno ped visokimi, in pokrivajo se vsako noč z deskami. Podnevu jih je treba odkrivati tako dolgo, da smerznijo zelišča in zemlja. Potem pa se ne smejo več odkrivati, in dene se na deske še slamlje visoke za ped. Ta zelišča se smejo spomladi le s časoma odtajati, lepe solnčne dni se jemlje po dnevu deska za desko počasi iz gred, zvečer se pa morajo zopet pokriti. Če ta zelišča smerznejo samo enkrat, jim to nič ne škoduje; poginejo pa, če se verstoma odtajajo in zopet smerznejo. Taka zelišča dajejo tudi tri do četiri tedne popred zelenjavo, kakor spomladi sejana. —

Prav dobro se spleča tudi saditi zgodnji krompir, ker proda se dvakrat ali trikrat dražje, kakor navaden krompir. V ta namen se naredi v kravjem hlevu iz deak truga, od spodej se dene gnoja potem pa versto peska ali rahlo Zemlje in na to krompirja za seme, in sicer krompirja zgodnje sorte n. pr. rožnega, angleškega ali šestmesečnega krompirja, kterega imajo še povsod pri boljših gospodarstvih. Tako napravi se meseca marca. Meseca aprila ima krompir že kali za perst dolge, in lepe korine, potem naj se pa posadi na solnčnem kraju, pa prav skerbno, da se mu kali ne polomijo. Meseca julija so take gredi že prazne, in se lahko porabijo za drugo zelenjavo.

O obdelovanju domačih vertov bi se dalo še marsikaj povedati, pa prvič temu tu ni prostora, drugič zadostuje za pervikrat, če si vzamejo gospodinje moje nasvete k sercu, vspeh jim bo pokazal, da govorim resnično, če pa ne porajajo na to, kar sem jim nasvetoval tu, bilo bi še več o tem govoriti, metati bob ob steno, ali prazno slamo mlattiti. Narvažnejše sem povedal tukaj.

Ker pa mi je znano, da je ženskemu spolu nagib do dobrega in zlahtnega že prirojen, upam, da bo veliko gospodinj, ktere so brale moje nauke ravnalo po njih, ter bodo pokazale s skerbnim in pametnim obdelovanjem svojih hišnih vertov, da jim je mar za dobro gospodarstvo, in da se smejo v resnici imenovati s častnim imenom „verle in razumne gospodinje“. J. H.—p.

Delovanje štajerske kmetijske družbe.

Ohranjava centralnega odbora.

Pokrajšani zapisnik seje 19. februarja 1883.

1. Sklenilo se je predloge podružnic, ktere mislijo se vdeležiti posvetovanja pri 59. občnem zboru družbe sestaviti, dati jih tiskati in od podružnic za zbor odločenim udom poslati pred zborovanjem.

2. Predloge podružnic, da bi se spoznala izverstenja po 59. zboru so se pred posvetovale in določili so se predlogi, kteri se bodo predlagali zboru. Sklenilo se je tudi predlagati, da bi se podelila zlata družbena medalija deželnemu živinskemu zdravniku doktor Heinrich Klinganu, kteri si je pridobil mnogo zaslug za poboljšanje živinoreje, in za imenovanje častnega uda družbenega gospoda R. Schatzmana, voditelja mlekarake družbe v Lausani in predsednika švicarskega planinskega kmetškega društva.

3. Besede darovalnih spričb za štifensge nadvojvode Janeza in grofa Merana so se od centralnega odbora poterdile in sklenilo se je naznaniti to občnemu zboru.

4. Gospod profesor Schmirger, kterege je prosil centralni odbor prevzeti prašanje v vodi pri prihodnjem agrarnem (poljedeljskem) zboru, naznanil je načrt svojih misli o tem predmetu; centralni odbor je prevzel ta načrt s pogojem, da sme vsak svoje misli o tem prašanji v posvetovanje predlagati.

Kar je predlagala Troppanska kmetijska družba za posvetovanje na agrarnem zboru o zavarovanji živine, je centralni odbor zavergel oziroma se na sklicane skušene zavarovanja, in prepusti deležnikom agrarnega zbora sklepati in svoje misli spraviti v voljavo.

5. Za zastopnika družbe na godarskem shodu kteri se za ne 8. marca t. l. bil je voljen gospod profesor Schmirger.

6. Na željo štajerskega deželnega odbora priporočili so se pripravni možje za nadzornike pri živinskem ogledu v komisije III. in VIII. okraja. —

7. Na prošnjo podružnice Feldbach sklenilo se je vsakokrat poslati tja zastopnika centralnega odbora, da bo nazod pri sejah komitejevih ondašne regionalne (krajne) razstave.

8. Odborniki centralnega odbora pri skupšini pozvani od c. k. namestnije zavoljo posvetovanja o premeni lovskih pravil, imenovani so bili gospodje Karol pl. Berg, doktor Fr. Fürst in profesor Schmirger.

9. Štajerskemu društvu za gojo kuretsnine dovolile so se za letošno razstavo dve sreberne in tri bronaste družbene medalije, sklenilo se je tudi podpirati prošnjo tega društva za dovoljenje 5 državnih medalij pri c. k. poljedeljskem ministerstvu.

10. Podružnicam Weiz in Wildon oddale so

se vsaki ena brana za mah po travnikih, in podružnicam Konjice in Gusswerk vsaki ena triera po znižani ceni.

11. Od štajerskega deželnega odbora sklenjeno poviksanje pomoči za poboljšanje plače travniškega inženirja kmetijske družbe sprejelo se je z zahvalo na znanje.

12. Društveni tajnik naznanja, da je na njegov nagib Podevilska fabrika gnojva v Gradecu pri volji napravljati vinogradom posebno dober gnoj; in sklenilo se je podružnice, ktere se pečajo z vinorejo opomniti na to fabriko.

(Plesnjiv okus vina) nastane, če vino leži še tako malo časa v plesnjivih posodah. Ta okus najde se samo pri takem vinu, kjer gospodar zanemari vse, in nar bolj imenitno pravilo sode čistiti. Če ima vino le malo okusa po plesnjivosti, zgubi ta okus, če se dene vnočri na tropina, se pusti še enkrat vreti; in se pretaka pridno v dobro žgano sode; če ne zgubi popolnoma tega okusa vsaj zgubi ga toliko, da se ne čuti koj pri prvem poveršnem pokušanji. Če je pa okus po plesnjivosti pri vinu hujši, odpraviti se več ne da, čuti se še pri jesihu ali žganji napravljenem iz takega vina. Če ima vino plesnjiv okus, naj se vlije v vanj nekoliko čistega laškega (olivnega) olja, in naj se dobro pretrese ali prevali, laško olje vzame nekoliko plesnjivega okusa; ali pa naj se dene nekoliko ogljev iz lesa ali kosti v vino. Pri takem ravnanji se odpravi nekoliko slabega okusa, pa popolnoma odpraviti ga ni nikolj mogoče. Z ogljem se odpravi zraven plesnjivega okusa tudi vinski okus, in vino oslabi. Bela vina, ktera cikajo le malo na plesnjivo stran, naj se mešajo s terdim črnim vinom, na ta način se spravimo nar lotje v dober denar.

Tržna cena

preteklega tedna po hektolitrih.

Mesta	Pšenica		Raž		Jčelmen		Oves		Tavica		Proso		A. da
	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.	fl. kr.		
Celje . . .	9	—	7 32	5 70	3 98	6 45	5 90	6 50	—	—	—	—	—
Maribor . . .	7 42	5 40	5 15	3 20	5 73	4	—	5	—	—	—	—	—
Ptuj . . .	9 20	7	—	7 80	6 70	6 50	5 60	7	—	—	—	—	—
Gradec . . .	8 29	5 47	5 77	3 38	4 79	5 62	3 98	—	—	—	—	—	—
Celovec . . .	7 40	3 66	4 32	3	—	4 44	5	—	—	—	—	—	—
Ljubljana . . .	8 18	5 43	4 33	3	—	5 61	4 08	6 18	—	—	—	—	—
Ormož . . .	9 75	7 32	5 70	3 98	6 45	5 60	6 05	—	—	—	—	—	—
Dunaj . . .	10 25	7 85	9	—	6 75	6 50	8 85	—	—	—	—	—	—
Pečt . . .	9 90	7 30	7 90	6 60	5 90	6 82	6 90	—	—	—	—	—	—